

559.

Jõgeva Sordikasvanduse kahekümnendaks aastapäevaks

M. Pill

Jõgeva Sordikasvanduse juhataja

Õieti Sordikasvanduse Selts registreeriti Tallinnas 29. mail 1919. aastal. Liikmeid oli selles 150. Tegevust alustati meenutades selle peremehe Jähaud autistide heakskiitmisega. Vene Põllumajandusministeeriumi abiga. Katendushüvitatud Eesti katsepõllud Sangevate mõisale olid jäänud peremehele. Eesti Põllumajandusministeerium andis need Eesti Sordikasvanduse Seltsile hoolde alla 1919. aastal võttes 20000 marka vallas. Selts palkas ametisse kolm tööboda, kes katsepõllud Sangevate mõisast. Need olid: Fr. Fanson, A. Fanson ja K. Kegel. Sama aasta 21. mail määratakse juhtida meie Põllumajandusministeeriumi tähelepanu meie põlludele, et kogu P. K. Kegel poold toetunud ja sõjaväele kaotanud Sangevate mõisale antud põlludele ja sellel valduse korral ka Seltsi kätte antakse. Sangevate mõisale antakse algsi ja mõne aasta Seltsi hoolde.

1919. aastal algas tegevus ja punase riikliku seenneproovi, mida loodeti kasutada õigust ja sordilistustel järele.

Õigust järele loodi kolme ala: ülemine osakond kaitse kohaliku tutvumise Osakond, Kaitse ja Lõuna mõisadega. Kaitse kull aga loobuda ja Kaitse ala postuma Jõgeva mõisale juhtida. Kaitse juhataja valiti 30. märtsil 1920. aastal.

Lõuna ala sordilistustega Jõgeva mõisale seenneproovi kohta tegi Selts seaduse 1. juulil 1920. aastal. Alama juhataja, kes ühendas ühe osakonda juhataja, andis ühe kaks talle osakonnajuhatajaga Jõgevale 1920. aasta mais, kust pidi Jõgeva Sordikasvanduse ala tegevuse algust loob. Tegevus (I), heakskiitmis (II) ja kaitse, juhtiv ja kaitse (III) osakonnad alustasid juba esimesel aastal sordilistustel ja kaitsetel.

Seltsi poolt peeti esimene seenneproovi ja sordikasvatuse kursus 24. nov. — 10. detsembril 1921. aastal Jõgeval.

Esimene seenneproovi Tallinnas 1. juulil 1922. aastal.

Heakskiitmis ja kaitse ala sordilistustel ja kaitsetel.

Äratrükk ajakirjast „Agronoomia“ — 1940

1925. aastal, kui Eesti Sordikasvanduse Seltsi juhataja, kes Kaitse Sordikasvanduse tegevuse, andis Põllumajandusministeeriumile. Kaitse Sordikasvanduse

Tartu 1940

632398013

„Jõgeva Sordikasvanduse“ kahekümnendaks aastapäevaks

M. Pill,

Jõgeva Sordikasvanduse juhataja.

Sissejuhatuseks — lühike arenemiskäik.

Eesti Sordiparanduse Seltsi teerajajaks oli Tartus säälse Eesti Põllumeeste Seltsi juurde 1912. aastal asutatud Seemnevilja Toimkond. Selle toimkonna ülesannete hulgas oli ka seemnekasvatajate ühisuse ellukutsumine. Toimkond oma koosolekul 1918. aastal otsustaski seemnekasvatajate ühisuse ellukutsumiseks eeltöid tegema hakata. Koostatigi vastav põhikiri, kus ette oli nähtud ka Sordiparanduse Toimkond ehk kuratoorium, mille ülesandeks oli sordiaretustöö. Sama Tartu Seemnevilja Toimkonna liikmete poolt kutsuti 30. märtsil 1919. aastal Tallinnas kokku ühisuse asutamiskoosolek. Sääl otsustati Rootsi eeskujul ühe ühingu asemel kaks korraldust luua: üks — Eesti Sordiparanduse Selts — sordiküsimuse lahendamiseks, teine — Eesti Seemnevilja Ühisus — seemnekasvatuse otstarbeks. Mõlemad pidid Svalöfi asutiste eeskujul töötama juba põhikirjades ettenähtud kindlas kontaktis.

Eesti Sordiparanduse Selts registreeriti Tallinnas 30. mail 1919. aastal. Liikmeid oli Seltsil siis 250. Tegevust alustati maailmasõja aegu peremeheta jäänud asutiste hooldamisele võtmisega. Vene Põllutööstusministeeriumile alluva Rakendusbotanika Büroo katsepõllud Sangaste mõisas olid jäänud peremeheta. Eesti Põllutööstusministeerium andis need Eesti Sordiparanduse Seltsi hoole alla 1919. aastal toetusega 25 000 marka aastas. Selts palkas ametisse kolm tööjõudu, kes katsepõllul Sangastes tööle asusid. Need olid: Fr. Punson, A. Punson ja K. Regel. Sama aasta 31. mail otsustatakse juhtida meie Põllutööstusministeeriumi tähelepanu selle päale, et krahv Fr. Bergi poolt toimunud ja sõjaoludes katkenud Sangaste rukki aretustööd jätkataks ja see töö vajaduse korral ka Seltsi kätte usaldataks. Sangaste rukki aretustöö oligi siis mõne aasta Seltsi hoole all.

1919. aastal koguti teravilja ja punase ristiku seemneproove, mida loodeti kasutada edaspidi sordiaretustöö juures.

Katseasutise jaoks sobiva maa-ala leidmise otstarbel käidi kohapääl tutvumas Olustvere, Raadi ja Luunja mõisadega. Neist tuli aga loobuda ja jääda siis peatuma Jõgeva mõisa juurde. Asutise juhataja valiti 20. märtsil 1920. aastal.

Lõpliku otsuse sordiaretusjaama Jõgeva mõisa asutamise kohta tegi Seltsi eestseisus 7. mail 1920. aastal. Asutise juhataja, kes ühtlasi ühe osakonna juhatajaks, asus ühes kahe teise osakonnajuhatajaga Jõgevale 1920. aasta mais, kust pääle Jõgeva Sordikasvandus oma tegevuse algust loeb. Teravilja (I), heintaimede (II) ja kartuli, juurvilja ning kaunvilja (III) osakonnad alustasid juba esimesel aastal sordiaretuse ja katsetööd.

Seltsi poolt peeti esimene seemnevilja ja sordikasvatuse kursus 28. nov. — 10. detsembrini 1921. aastal Jõgeval.

Esimene Seemnevilja näitus peeti Tallinnas 1.—6. veebr. 1922. aastal.

Heintaimede katsepõllud Sangastes likvideeriti 1922. aastal ja säälolev vääruslik taimmaterjal toodi Jõgevale.

1926. aastal, kui Eestimaa Põllutöö Selts lõpetas oma Kehra Sordikasvanduse tegevuse, ostis Põllutööstusministeerium nimetatud Seltsilt Kehra Sordikasvanduse

järelejäänud aretusmaterjali ja inventari ning andis selle edasitöötamiseks üle Eesti Sordiparanduse Seltsile, kes samal aastal avas Kehra oma Jõgeva Sordikasvanduse abijaama, mis praegugi töötab Kehra aretusjaama nime all.

1933. aastal otsustati Jõgeva Sordikasvandusele asutada keemia-laboratoorium.

18. jaanuaril 1938. aastal otsustas Seltsi eestseisus Jõgeva Sordikasvanduses avada neljas — kiu- ja õlitaimede osakond.

1938. aasta Riigi Teataja nr. 35. ilmus Riigihoidja poolt dekreedina 1. aprillil 1938. aastal antud „Põllumajandusliku uurimise ja katseasjanduse korraldamise seadus“. Selle seaduse § 2 järgi jagunevad põllumajanduslikud katseasutised katseasjandus-instituutideks, katsejaamadeks ja katsepunktideks.

Selle seaduse alusel otsustas Eesti Sordiparanduse Seltsi eestseisus 13. juunil 1938. a. ja hiljem koosolekuil oma katseasutise, mis kandis nime „Jõgeva Sordikasvandus — Sordiaretus- ja katsejaam“ nimetada ümber „Sordiaretuse ja Katseinstituut Jõgeva Sordikasvandus“.

Nimetatud seaduse § 9 järgi töötavad katseasjandus-instituudid ja katsejaamad kodukorra alusel, mis kinnitatakse Põllutöministri poolt.

Seltsi eestseisuse poolt vastuvõetud „Sordiaretuse- ja Katseinstituudi Jõgeva Sordikasvandus“ (lühidalt Jõgeva Sordikasvanduse) kodukord kinnitati Põllutöministri poolt 16. novembril 1938. aastal. 20. apr. 1939. a. Vabariigi Valitsus otsustas Jõgeva Sordikasvanduse teaduslikkude tööjõudude teenistustasu võtta riigi kanda.

Katseasjanduse seaduse § 16 järgi katseinstituudi teaduslikud tööjõud, kelle teenistustasud on Vabariigi Valitsuse otsusel võetud riigi kanda, omavad riigiteenijavabateenija õigusi ja nad vastutavad oma teenistuse alal ühisel alusel riigiteenijatega.

Sama Katseasjanduse seaduse § 19 põhjal katseinstituutide ülalpidajad on kohustatud ellu kutsuma kuratooriumi, kes avaldab oma seisukohti teadusliku personaali palkamise ja vallandamise, töökava, katsemetoodika, eelarve koostamise ja täitmise kohta ning aitab katseasutise majanduslikku külge kindlustada.

Et Sangaste rukki aretustöö majanduslikel põhjustel jälle oli lonkamas, otsustati 1938. a. Põllutöministeeriumilt Sangaste jaoks paluda toetust tehniku ja tööliste palgaks.

1939. aastal osteti krahv Fr. Bergi pärandustombu hooldajatelt ära Põllutöministeeriumilt saadud toetusega Sangaste rukki sort ühes eliitaimedega ja Sangaste rukki nime kasutamise õigusega.

Alates 1. aprillist 1939. a. alustas tegevust Jõgeva Sordikasvanduse Sangaste aretusjaam.

Samast ajast päälle hakkas töötama Jõgeva Sordikasvanduse viies — aianduse osakond.

*

Eesti Sordiparanduse Seltsi eestseisus koosneb praegu: agr. Rud. Allmann — esimees, 1920. a. alates; agr. Ed. Ehrlich — abiesimees, 1921. a. alates; mag. agr. Ants Käspre — laekahoidja, 1928. a. alates; agr. Henn Audru, 1930. a. alates; dr. agr. Aug. Miljam, 1928. a. alates; agr. Jaak Ümarik, 1920. a. alates; Mihkel Pill — laekahoidja abi, 1919. a. alates.

Seltsi revisjonikomisjoni kuuluvad praegu: agr. Krist. Kesküla, 1933. a. alates, August Laas, 1919. a. alates ja agr. Benjamin Martin 1925. a. alates.

Sordiaretus- ja Katseinstituut Jõgeva Sordikasvanduse kuratoorium koosneb praegu järgmisest seitsmest liikmest: agr. J. Ümarik — Põllutöministeeriumi esindaja, agr. Chr. Arro — Põllutöökoja esindaja, agr. K. Liidak — Agrooomide Koja esindaja, agr. Rud. Allmann — Eesti Sordiparanduse Seltsi esindaja, mag. agr. Ants Käspre — Eesti Sordiparanduse Seltsi esindaja, dr. agr. Aug. Miljan — Eesti Sordiparanduse Seltsi esindaja ja Mihkel Pill — Jõgeva Sordikasvanduse juhataja.

Jõgeva Sordikasvanduse ülesandeid.

Jõgeva Sordikasvanduse ülesandeks on kodukorra § 3 järgi:

1) aretada ja uurida põllumajanduslike taimede sorte, edendada paremate sortide levikut ja nende seemnete kasvatamist üleriigilises ulatuses;

2) korraldada ja teostada üleriigilises ulatuses teaduslikke ja rakenduslikke katseid ning uurimusi maatulunduslikes küsimustes Eesti looduslike ja majanduslike olude ning põllumajanduse huvide kohaselt;

3) arendada aretus- ja katsemetoodikat;

4) avaldada seisukohti oma erialal asutustele ja isikutele.

Oma ülesannete teostamiseks Jõgeva Sordikasvandus taotleb järgmisi abinõusid (Kodukord § 4):

- 1) asutab osakondi, laboratooriume, katsejaamu ja katsepunkte oma erialalt;
- 2) annab välja kirjandust oma erialalt katsearuannete, lendlehtede, ajakirjade, raamatute jne. näol;
- 3) korraldab erinäitusi, kursusi ja päevi põllumeestele oma erialalt;
- 4) registreerib sorte ja seemnekasvandusi, tunnustab seemnepõlde ja korraldab sordikontrolli.

Seda kõike teeb ta lähedas kontaktis asjast huvitatud kutsealaste omavalitsustega, asutistega, eriseltsidega ja isikutega.

Jõgeva Sordikasvandus koosneb

eelnimetatud ülesannete täitmiseks järgmistest osakondadest, allasutistest, katsepunktidest ja katsepõldudest:

1) Osakonnad: I — Teravilja Osakond, II — Heintaimede Osakond, III — Kartuli-, Kaun- ja Juurvilja Osakond, IV — Kiu- ja Õlitaimede Osakond ja V Üld- ning Aianduse Osakond.

2) Allasutised, nagu Jõgeva Sordikasvanduse talu, keemia-laboratoorium, kasvuhuooned jne.

3) Aretusjaamad Kehras ja Sangastes.

4) Katsepõllud mitmel pool üle riigi.

Iga osakond töötab autonoomselt tema töökavas ettenähtud taimeliikide sordiareture ja katsetöö alal.

Talu ülesandeks on osakondadele hobuse-tööjõu muretsemine, katsepõldude harimine, sönniku andmine, ehitus- ja remonttööde teostamine.

Keemia-laboratooriumi ülesandeks on kõikidele osakondadele katsetöös vajalikkude keemiliste analüüside tegemine.

Kasvumajad on kõikide osakondade kasutada. Neis toimub talve jooksul kunstliku soojuse ja valguse käes taimede paljundus- ja uurimistöö.

Aretusjaamade ülesandeks on Jõgeval aretatud sortide ja liinide võrdlemine, erikatsete korraldamine Jõgeva Sordikasvanduse Osakondade ülesandel ja siis eraldi Kehras endisest Kehra sordiareture jaamast saadud materjalide edasiaretamine ja esialgne paljundamine ning Sangaste rukki kohandamine Põhja-Eesti jaoks, ja Sangaste aretusjaamas Sangaste rukki aretamine ning paljundamine.

Katsepõldude ülesandeks on võimaldada Jõgeval aretatud liinide ja sortide võrdlemist meie mitmesugustes kliima ja mullastiku oludes ja täiendavaid katseid korraldada.

Maa-alad, ehitused ja sisseseade.

Jõgeva Sordikasvanduse kasutada on Põllutöoministeeriumilt Eesti Sordiparanduse Seltsile renditud Jõgeva mõis, mille suurus 676,3 ha. Rendilepingu alusel on Eesti Sordiparanduse Seltsil õigus osa Jõgeva mõisast edasi rentida Eesti Seemnevilja Ühisusele samade ülesannete teostamiseks, milleks mõis Seltsile renditud. Praegu on Seltsi, s. o. Jõgeva Sordikasvanduse kasutada ümmarguselt üks veerand osa, s. o. 170 ha, sellest põllumaad umbes 100 ha.

Osakondadel on Jõgeval kasutada: Teravilja Osakonnal umbes 12 ha, Heintaimede Osakonnal 31 ha, Kartuli, Juur- ja Kaunvilja Osakonnal 12 ha, Kiu- ja Õlitaimede Osakonnal 3 ha ja Aianduse Osakonnal esialgu 1 ha.

Kehra aretusjaamal on kasutada 10 ha katsemaad, mis on renditud Kehra riigimõisast. Sangaste aretusjaama käes on 6—7 asunduskrunti endisest Sangaste mõisast, umbes 60 ha maa-alaga.

Väljaspool Jõgevat olevate katsepõldude all on iga aasta vähemad maa-alad, nii nagu rajatud katse seda igakord vajab.

Ehitused, mis olid olemas asutise töö algusel Jõgeva mõisas, olid lagunenud ja mittekohased töö- ja hoiuruumideks ning ametnikkude ja tööliste korteriteks. Kõiki tuli ülesannete kohaselt ümber ehitada ja tuli püstitada palju uusi, et vähegi rahuldada nõudeid. Juba esimestel aastatel, kus töötas kolm osakonda ja kus nende töö oli ligi 10 korda väiksem kui praegu, ehitati endisest õllefabrikust tööruumid. Nüüd, kus osakondi on 5 ja töö neis märksa suurem, on tööruumid kitsad. Oodatakse paremaid aegu, et asuda uue ehitamisele või vana laiendamisele. Kartuli Osakonnal avanes võimalus 1936. ja 1937. a. saada Põllutöoministeeriumi erimaksudest summasid, millega püstitati kartuli hoiu- ja tööruum — kelder ühes pääloleva küüniga. Kiu- ja Õlitaimede Osakonnal õnnestus lina erimaksu summade abil ehitada linala, mis koosneb linalaotamise basseinidest (1934), lina-kuivatistest (1937) ja lina ümbertöötamisruumist. Puuvilja erimaksu summadega ehitati Põllutöoministeeriumi poolt Jõgevale 1936.—1938. aastani kaks kasvumaja ühes keskkütte ja elektrivalgustusega. Võrdlemisi lahedad töö- ja hoiuruumid on nüüd kolmandal

ja neljandal osakonnal olemas, Heintaimede Osakonnale hakatakse neid ehitama tänavu.

Keemia-laboratoorium mahutati juba tema avamise aastal (1933) kolmanda osakonna juhataja endisesse korterisse. Kolmanda osakonna juhatajale ehitati uus elumaja (1933), kus kortereid olemas veel 1—2 tööjõule. Ametnikkude ja tööliste korteriküsimus on esialgu kuidagi lahendatud, lähemal ajal on ühe 4—5 korteriga elumaja ehitamine korterikriisi lahendamiseks tarvilik.

Katsetöö jaoks tarvilik sisseseade, riistad ja masinad, elus ja eluta inventaar on olemas. Pääle kohaliku elektrijaama voolu on 1938. aastast pääle kasutada ka Ulila vool.

Pikapääle on asutis sisseseade suhtes jõudnud niikaugele, et pääle katsete saagi suuruse võime saaki ka väärtuselt hinnata. Asutisel on olemas, nagu juba enne nimetatud, keemia-laboratoorium, mis võimaldab kõiki saake sisult hinnata. Laboratooriumil on vee- ja gaasivarustus olemas, algul piisas veepangist ja priimusest. Teravilja Osakonnal on teravilja, päämiselt nisu laboratoorium olemas, (valtsidega veski, prooviküpsetus-seadeldis osteti 1929. a.), kus nisu hinnatakse küpsetus-omadusilt. Kartuli-, Kaun- ja Juurvilja Osakond võib nüüd saake ka maitse poolest ja juurvilja kuivaine sisalduselt hinnata. Kiu- ja Õlitaimede Osakond hindab nüüd linasorte ja katselappide saake kiu väljaannilt ning kui väärtuselt, ennemalt kaaluti ainult varte saak.

Osa sisseseadest on aastate jooksul ka vananenud, osa pole veel suudetud muretsedagi, näiteks külmetus-sisseseadet taliviljade külmakindluse hindamiseks, üldiselt aga alustatakse kolmandat aastakümnet palju paremas seisukorras, kui seda oli esimesel aastakümnel.

Teaduslik personaal.

Jõgeva Sordikasvanduse teadusliku personaali koosseisu kuuluvad ja kuulusid ennemalt:

Asutise juhataja — Mihkel Pill (ametis 1920. a. pääle).

I. Teravilja Osakonnas: juhataja M. Pill (1920—); assistent — agr. A. Miljan (kt. 1934—1937); agr. E. Neumann (1938—); katsetehnik — A. Klaussen (1921—); abikatsetehnik — S. Tuul (1921—).

II. Heintaimede Osakonnas: juhataja — õpet. agr. Jaan Mets (1920—); assistent — agr. Jaan Tohver (1928—31, 1932—35), agr. Aleksander Adojaan (1935—1938), stud. agr. Ants Roos (1938—); katsetehnik — Fr. Punson (1919—1928), Marie Toom (1937—).

III. Kartuli, Juurvilja ja Kaunvilja Osakonnas: juhataja — Julius Aamisepp (1920—); assistent (vanema assist. kt.) — agr. Artemi Vaher (1937, 1938—); katsetehnik — Voldemar Tamm (1921—).

IV. Kiu- ja Õlitaimede Osakonnas: juhataja — agr. Artur Miljan (1938—); katsetehnik — Arnold Malleus (1938—).

V. Üld- ja Aianduse Osakonnas: juhataja — agr. Rud. Tamm (1939—); katsetehnik — Jaan Sahtel (1939—).

Jõgeva Sordikasvanduse keemia-laboratoorium: chem. Amanda Vals (1933—1937), mag. chem. Peeter Paluvits (1938—).

Jõgeva Sordikasvanduse majapidamine: Aleks. Puusepp (1922—1923), Ed. Mälson (1923—1934), agr. August Oja (1934—).

Kehra ja Sangaste katsejaamade üldjuhatajaks on Jõgeva Sordikasvanduse juhataja, kohapäälseks juhatajaks on: Kehras — katsetehnik Johannes Yllö (1926—), Sangastes — katsetehniku kt. E. Tsetser (1939—).

Kasutatud aretusviise.

Sordiaretuse töö juures Jõgeval kasutatakse kõiki aretusviise, alates lihtsama koguvaliku ja lõpetades keerukate kombinatsioon-aretuse ning kromosoomide arvu suurendamise viisiga.

Koguvaliku ja selle alaviiside juures paljundatakse algul üksikult valitud taimi koos, üksikvaliku ja selle alaviiside juures hoitakse iga valitud taime järglased lahus. Algmaterjaliks kasutatakse siin segatüübilisi kohalikke ja ka mittepuhtaid kodu- ja välismaal aretatud sorte.

Tähtsamaks aretusviisiks on kombinatsioon-aretus ristluse abil, kus kahe, sagedasti ka mitme sordi häist omadusist püütakse kombi-

neerida, koostada uus sort, nii et ristluse juures kasutatud ema- ja isasordiks võetute hääd omadused oleksid koos ühel, uuel, sordil. Eelduseks on siin, et peavad olemas olema sordid, milledest üks omab ühe, teine teise ja kolmas kolmanda neist omadusist, mida tahetakse näha uuel sordil. Sortide kollektsooni omamisest on veel vähe, peab kollektsoonis olevaid sorte tundma, peab teadma nende võimeid, peab tundma nende omadusi, et võiks ristluse jaoks valida välja neid sorte, kus esitatud omadused, mida tahetakse koos näha uues sordis. Kombinatsiooniaretuse saavutis, uus sort, omab üksikute omaduste osas ainult nii suurt võimet, näiteks saagijõudlust, kui seda oli ristluse juures kasutatud selle omaduse poolest parimal vanemal, või näiteks talvekindlust, nagu see oli olemas ristluse juures kasutatud talvekindlaimal sordil.

Transgressioonaretuse juures püütakse koondada ristluse abil uude sorti mõnd omadust, mis ühel ristluse juures kasutatud sordil on esitatud ühede ja teisel sordil teiste või teise pärilikkuse alge abil, nii et uuel sordil see omadus ületaks sellelt omaduselt parima vanema, näiteks saagijõudluselt, seisukindluselt jne.

Mutantide kunstlikult loomine narkootiliste ainete, kuumuse jne. mõjutamisega.

Kromosoomide arvu suurendamisega püütakse saada elujõulisemaid, saagirikkamaid ja teiste omaduste poolest paremaid taimi, sorte. Kromosoomide on igal taimeliigil teatav kindel arv. Ühte perekonda kuuluvatel liikidel võib kromosoomide arv olla erinev. Sagedasti on ühte perekonda kuuluvatel liikidel, näiteks nisu liikidel kromosoomide arv mitmekordne võrreldes vähema kromosoomide arvuga liigiga selles perekonnas. Nii on nisul kromosoomide arv liikide järgi 14, 28, 42.

Kromosoomide arvu suurendamine toimub liikide ja perekondade vahelise ristluse abil, siis sugurakkude jagunemise välismõjutiste, näiteks kõrge temperatuuri abil jne. Jõgeval on jälgitud ainult ühest seemnest kaksikuid arenemist, sest kaksiktaimel olevat kromosoomide arv enamikus suurem kui sel liigil harilikult. Kahjuks puudub praegu Jõgeval võimalus kromosoomide arvu jälgimiseks.

Nende aretusviiside kasutamine ja seejuures tarvitataavad võtted nii hästi ise- kui risttolmlejate taimeliikide juures on liikide järgi erinevad. Kõigi aretusviiside, olgu need väärindus- või uudisaretused, ülesandeks on saada sorti, mis oleks saagirikas, mille saak oleks vastavalt nõuetele väärtuselt hää ja mille kõrgeväärtuslik suur saak oleks kindel, nii haigustele vastupanu, seisukindluse, talvekindluse jne. poolest.

Töö rohkus.

Asutise töö rohkusest annab pildi lappide arv, mis 1939. aastal kõigis osakondades ja aretusjaamades Jõgeva Sordikasvandusel ületas 50 000. Mõned neist lappidest on küll õige väikesed, teised, nagu heintaimede osakonnas, võrdlemisi õige suured, aga et igat lappi peab eraldi külvama, hoolitsema, koristama, vajaduse korral peksma, saaki kaaluma ja väärtuselt hindama, siis ütlevad tabelis toodud lappide arvud, et tööd on igas osakonnas rohkesti. Muidugi pole ka osakondadel iga lapi ja selle saagi juures kuuluv töörohkus võrdne — ühe taimeliigi lapp nõuab rohkem tööd kui teisel. Üldpildi töö rohkusest annavad need arvud siiski.

Sordiaretuslappide arv 1939. a.

	Jõgeva Sordikasvanduses	Väljaspool	Kokku		
	Proovid, eli- did, liinid, värrad jm. pisilapid	Sortide, lii- nide, varda- de võrdlus- lape	Paljundusi		
Talirukis	467	28	—	20	515
Suvirukis	tipit.	—	—	—	—
Talinisu	134	2129	3	30	2296
Suvinisu	3991	2481	3	234	6709
Oder	2801	736	5	461	4003
Kaer	4303	684	7	497	5491
I osak. kokku	11696	6058	18	1242	19014
Punane ristik	—	314	3	—	317
Rootsi ristik	—	40	3	—	43
Valge ristik	—	13	2	—	15
Lutsern	—	51	3	—	54
Teisi liblikõielisi	—	44	7	—	51
Timut	—	399	5	1 palj.	405
Päris aruhein	—	9	3	—	12
Kerahein	—	132	—	—	132
Aasrebasesaba	—	—	2	—	2
Ohtetu luste	—	75	—	—	75
Aasnurmik	—	265	—	1 palj.	266
Punane aruhein	—	111	1	—	112
Teisi kõrrelisi	—	107	31	—	138
Sordivõrdluskatseid	—	204	—	2	206
II osak. kokku	—	1764	60	4	1828
Kartul	6352	3085	60	904	10401
Naeris	—	52	—	—	52
Kaalikas	—	28	—	—	28
Peet	—	60	3	—	63
Porgand	—	12	—	—	12
Põldhernes	1480	128	2	—	1610
Põlduba	—	114	2	—	116
Läätis	—	24	—	—	24
III osak. kokku	7832	3503	67	904	12306
Lina	5000	1319	303	96	6718
Kanep	20	16	5	—	41
Soja	475	192	40	—	707
Mais	10	156	14	—	180
Sinep	—	12	3	—	15
Abutilon	4	—	—	—	4
Õlinaeris	—	—	1	—	1
IV osak. kokku	5509	1695	366	96	7666
Sigur	—	6	—	—	6
Hernes	—	98	—	—	98
Uba	—	37	—	—	37
Teisi aedvilju	436	—	—	—	436
V osak. kokku	436	141	—	—	577
Kõik kokku	25473	13161	511	2246	41391
Lappide arv Kehra aretus- jaamas	680	1076	41	—	1797
Sangaste aretusjaamas tipi- tud ja lappe	—	—	—	—	1800

Kasvatusküsimuste katse- ja vaatluslappide arv 1939. a.

I osakond.

	Väetus	Külv	Segud	Kokku	
				Katseid	Lappe
Talirukis	44	—	—	1	44
Talinisu	44	—	—	1	44
Suvinisu	28	24	—	2	52
Oder	20	—	—	1	20
Segud	—	—	12	1	12
Kokku	136	24	12	6	172

II osakond.

	Jõgeval		Väljaspool		Kokku lappe
	Katseid	Lappe	Katseid	Lappe	
Liikide võrdlus puhaskülvis	15	721	3	31	752
Liikide võrdlus segudes	42	524	4	31	555
Liikide võrdlus päälekülvis kamarale	13	157	1	5	162
Külviajad	14	292	—	—	292
Väetus	14	130	1	10	140
Niidukamara kriimustamine	3	178	—	—	178
Seemnekasvatus	47	730	2	27	757
Koplipostide vastupidavus	5	164	—	—	164
Muud	7	159	—	—	159
Kokku	160	3055	11	104	3159

III osakond.

	Väetus	Külv	Tõrje	Seemne- kasvat.	Muud	Kokku		Väljasp. Jõgevat
						Katseid	Lappe	
Kartul	876	—	132	—	1021	26	2029	30
Naeris	—	—	—	3	—	1	3	—
Kaalikas	—	—	—	1	—	1	1	—
Peet	—	—	—	5	—	1	5	—
Porgand	—	—	—	1	—	1	1	—
Põldhernes	84	69	—	—	191	8	344	—
Põlduba	—	12	—	—	—	1	12	—
Kokku	960	81	132	10	1212	39	2395	30

IV osakond.

	Väetus	Külv	Tõrje	Korist.	Muud	Kokku		Väljasp. Jõgevat
						Katseid	Lappe	
Lina	190	95	65	30	—	14	380	240
Kanep	106	40	—	32	—	8	178	—
Soja	52	64	—	60	44	10	220	—
Mais	—	48	—	—	—	2	48	—
Sinep	—	36	—	—	—	1	36	—
Abutilon	—	29	—	9	—	3	38	—
Kokku	348	312	65	131	44	38	900	240

V osakond.

Mitmesuguste taimede katse- ja vaatluslappe 120

Kehra aretusjaam.

Segude katselappe 10
Seemnekasvat. katselappe 2

Kõigi kasvatusküsimuste katsete ja vaatluste üksiklape kokku 7028.

Nagu tabelleis toodud andmeist näha, on katselappe arvult rohkem sordiaretuse alal, vähem kasvatusviiside katsete alal. See on arusaadav, sest Jõgeva ülesandeks oli algul sordiküsimuste lahendamine, kasvatusviiside katsed võeti hiljem töökavasse. Kasvatusviiside katseid on kõige rohkem II (heintaimede) ja III (kartuli, juurvilja ning kaunvilja) osakonnas.

Teises osakonnas on rohkesti seemnekasvatuse katseid, liikide võrdluskatseid puhaskülvis ja segus, külviaja- ja väetuskatseid jne. Kolmandas on palju kasvatusviiside katseid korraldatud juba kauemat aega kartuliga ja ka hernega. Neljandal osakonnal on käimas kasvatusviiside katseid rohkesti lina, kanepi ja sojaoaga, teiste liikidega vähem.

Väljalastud parandatud ja uued sordid.

Kahekümne aasta jooksul on Jõgeva Sordikasvandus korraldanud paljude meil kasvatatavate taimeliikide sortide võrdluskatseid. Sorte on kogutud niihästi välis- kui ka kodumaalt. Sortide poolest rikkaim on kolmas osakond. Sääli on kartulisorte kogutud kogu maailmast. Kollektsoonis tõuseb kartulisortide arv üle tuhande.

Kõigi sortide võrdluskatsete abil on puütud olemasolevate hulgast leida meil kasvatamiseks kohaseid. Palju häid nende hulgast on ka leitud. Mõni katselisel teel kohaseks tunnustatud välismaa viljasort, näit. Diamant, on lühikese aja jooksul levinud üle riigi igale poole.

Püsivalt on kogu aeg Jõgeval töötatud ka sordiparanduse ja sordiaretuse töö alal. Töö on ka tulemusi andnud. Tegevuseaja jooksul on välja lastud järgmised Jõgeva parandatud ja aretatud sordid:

Teravilja Osakonnas: talirukis — 2 sorti: Jõgeva 1. (1934. a.) ja Jõgeva 2. (esialgu 1937. a.); taliniisu — 1: parandatud Luunja (1937. a.); suvirukis — 1: Jõgeva suvirukis (1936. a.); 2-tahuline oder — 3: Jõgeva 453 (1931. a.), Jõgeva Putkaste (1939. a.) ja Jõgeva 707 (esialgu 1939. a.); 4-tahuline oder — 2: Jõgeva Neljatahune (019) (1928. a.) ja Jõgeva 017 (esialgu 1939. a.); pööris-kaer — 4: Kehra Saagirikas (1929. a.), Kehra Varajane (1930. a.) ja Kehra Tangu (1931. a.) — kõik Kehrast ning Jõgeva Agu (0534) (1939. a.); lippkaer — 2: Jõgeva Roostekindlam (0269) (1930. a.) ja Jõgeva 01250 — Seisukindlam (esialgu 1939. a.)

Heintaimede Osakonnas: punane ristik — 4: Jõgeva koguvalik (1933.), Jõgeva 205 (1940.), Jõgeva 220 (1940.) ja Jõgeva 221 (1940.); rootsiristik — 1: Jõgeva metsik (1928.); valge ristik — 2: Jõgeva metsik (1928.) ja Strynõ Jõgeva valik (1940.); harilik lutsern — 1: Jõgeva rühmvalik (1940.); världlutsern — 1: Jõgeva koguvalik I (1940.); timut — 4: Jõgeva 54 (1926.), Jõgeva 54/1 (leherikas) (1929.), Jõgeva 54 kestvusalik (1937.) ja Jõgeva 76/2 (1940.); päris-aruhein — 3: Jõgeva 47 (1928.), Jõgeva 150 (1934.) ja Jõgeva 200 (üleujutuskindl) (1940.); kerahein — 1: Jõgeva 220 (1933.); aasnurmik — 3: Jõgeva koguvalik (1930.), Jõgeva koguvalik karjatuskindl (1940.) ja Jõgeva 10 (1940.); hilisnurmik — 2: Jõgeva 184 (mineraalmaa sort) (1926.) ja Jõgeva 463 (soomaa sort) (1935.); salunurmik — 1: Jõgeva metsik (1936.); punane aruhein — 3: Jõgeva koguvalik (võsundiline) (1927.), Jõgeva 36 (1933.) ja Jõgeva rühmvalik I (1940.); aasrebasesaba — 1: Jõgeva 7 (1930.); inglise raihein — 1: Jõgeva 14 (1930.); ohtetu luste — 1: Jõgeva valiktaimede segu (1930.); prantsuse raihein — 1: Jõgeva 153 (1936.); paelrohi — 1: Jõgeva (1928.); kastehein — 1: Jõgeva 2 (1930.); nõiahammas — 1: Jõgeva 179 (1938.); biekmannia — 1: Jõgeva (1930.).

Kartuli, Juurvilja ja Kaunvilja Osakonnas: kartul — 7: Jõgeva Reichskanzler (178—20) (1926. a.), Jõgeva Up-to-date (111—21) (1926.), Jõgeva Maercker (64—20) (1926.), Jõgeva Kalev (1934.), Jõgeva Kungla (1934.), Jõgeva Kratt (1940.) ja Jõgeva Näkk (1940.); söödanaeris — 1: Jõgeva Eesti-naeris (1931.); söödapeet — 1: Jõgeva Eckendorf Kollane (1935.); söögi-hernes — 1: Jõgeva Roheline (1937.); pölduba — 1: Jõgeva Pölduba (1940.).

Kiu- ja Ölitaimede Osakonnas: lina — 1: Jõgeva Eliit (1939.).

Siin nimetatud 61 väljalastud sordist on mõni suurema, mõni vähema leviku osaliseks saanud. Esimese osakonna sortidest on vist küll kõige

rohkem levinud oder Jõgeva 453 ja Kehra kaerasordid, Heintaimede Osakonna sortidest on kõrsheina sordid kõik rohkesti levinud. Paljude liikide, nagu timuti, aas-rebasesaba, hilisnurmiku, punase aruheina, ohtetu luste, bekmannia ja teiste sordid esinevad ainuüksi, sajaprotsendiliselt, meie heinaseemnepõldudel. Kolmanda osakonna sortidest on vist Jõgeva Roheline söögihernes ja kartulisortidest Kalev ning Kungla kõige rohkem levinud.

Jõgeval aretatud uusi sorte on olnud võrdlusele ka välismaade katseasutistes. Nii Nõukogude Liidus, Soomes, Lätis, Leedus, Austraalias ja mujal. Mõned neist on andnud võõrsil väga häid tulemusi. Näiteks Nõukogude Liidus on Jõgeva kartulisort Kalev määratud standardsordiks, Soomes on Jõgeva aruhein ja punane ristik osutunud võrreldavate hulgas paremaks, Austraalias on hääks osutunud Jõgeva linasort Eliit.

Jõgeva Sordikasvanduse kolme vanema osakonna tööst peaks esile tooma muuseas järgmist. Teravilja osakonna suuremaks teeneks peaks lugema tema uurimistööd meie nisu ja õlleodra alal, mis pääle muu aitasid tundma õppida meie nisu ja otra ja mõjusid kaasa meie nisu ja õlleodra paranemisele ning nõudmise suurenemisele.

Heintaimede Osakonna talvekindlate sortide tähtsus on iseäranis suur nüüd, kus uudismaa harimine hoogu võtmas. Ilma meie oma talvekindlate heintaimede sortideta oleks see asjatu, sest välismaa sordid enamikus pole meil küllalt talvekindlad.

Kartuli, Juurvilja ja Kaunvilja Osakonnas tuleks mainida seda tähtsat uurimistööd seemnekartuli väljaveo otstarbeks kasvatamise alal, mis on olnud tulemusrikas ja rahu ajal kujunes järjest suurenevaks välisraha allikaks.

Kiu- ja Õlitaimede Osakonnal lasub suur töö aidata meie lina saagilt ja väärtuselt tõsta ning valgurikast sojauba kohandada meie oludele.

Aianduse Osakond peab hoolitsema meie köögiviljaliikide sordipuhtuse ning -väärtuse eest, et meie seemnekasvatajatel oleks saadaval vajalik algmaterjal.

Uute sortide paljundamine.

Aretised, mis saagirohkuse, -väärtuse või -kindluse poolest ületavad meil kasvatatavad sordid, antakse paljundada Eesti Sordiparanduse Seltsi põhikirjale vastavalt Eesti Seemnevilja Ühisusele eri kokkuleppel, Kehra aretusjaamas aretatud sordid — Riigimõisade Valitsusele eri kokkuleppel; Sangaste aretusjaamas aretatud rukki eliitseeme paljundatakse Sangastes.

Seemnekasvatuse, päämiselt Jõgeva Sordikasvanduse sortide paljundamiseks on Eesti Seemnevilja Ühisusel kasutada ligi 10 majapidamist umbes 4000 ha suuruse maa-aladega, sääl hulgas on suurem osa riigilt ja eraomanikelt renditud maad. Riigimõisade maa-alad, kus toimub Kehra ja teiste soovitatud sortide paljundamine, on muidugi märksa suuremad. Sangaste aretusjaama oma maa-alal Sangaste rukki paljundamiseks on väike. Seda sorti paljundavad aga ja on levitanud õige suurel arvul riigimõisad ja Eesti Seemnevilja Ühisuse Luunja seemnekasvandus.

Üleantud sordi paljundamine sunnib Jõgeva Sordikasvanduse vastava osakonna poolt sordi üleandmisel esitatud nõuete kohaselt osakonna otsekohese kontrolli all. Osakonna tööjõud, kes selle sordi aretuse juures kauemat aega töötanud, tunnevad seda sorti kõige paremini, paljundamise kontrollimisel selgub neil ka, kas sordi juures sisemistel või välistel põhjustel väärnähtusi ilmsiks tuleb ja kas vajalik on uut eliitseemet anda paljundamiseks. Risttolmlejatel püütakse uut eliitseemet anda võimalik

kult sagedamini; Kehras, kus kaerasortide aretus toimub alatise üksikvaliku teel, antakse eliitseemet paljundajale iga aasta.

Kui Eesti Seemnevilja Ühisusel puudub võimalus mõne liigi sortide (näit. lina) paljundamiseks, või kui ei suudeta kokku leppida näiteks põhihinna asjus, siis on Jõgeva Sordikasvandusel õigus seda sorti paljundada anda ka teistele, kus paljundus toimub jällegi vastava osakonna kontrolli all.

Kõik paljunduspõllud, olgu need Eesti Seemnevilja Ühise, riigimõisade või teiste seemnekasvatajate omad, alluvad Eesti Sordiparanduse Seltsi kontrollile — tunnustamisele ja tunnustatud põldudel kasvatatud seemnemüük sama seltsi järelekontrollile — sordikontrollile.

Majanduslik seisukord.

Jõgeva Sordikasvanduse ülalpidajaks on Eesti Sordiparanduse Selts. Võimatu on Seltsil seda suurt kulukat asutist ülal pidada omal jõul. Juba vajaliste ruumide ja sisseseadete muretsemine nõuab suurt kulu ja iga-aastased väljaminekud ametnikkude ja tööliste paljadeks, kütteks ja valgustuseks, kunstväetiste ostuks jne. on küllalt suured ja on ühes osakondade arvu ning osakondades töö suurenemisega järjest kasvanud.

Endiste lagunenenud majade asutise ülesannete kohasteks ümberehitamiseks saadi Vabariigi Valitsuse kaasabil 40 000 kr. protsendita pikaajaline laen. Hiljem tegi Selts veel 10 000 kr. laenu elumaja ehitamiseks. Suur osa ümberehitusi toimus Jõgeva mõisa rendisummadega, mida lubati kasutada remontideks ja sisseseade muretsemiseks. Mitu ehitust (kartulikelder, kasvumajad, linala) on püstitatud Põllutöoministeeriumi erimaksudest saadud summadega. Ka sisseseadet on aidanud need summad soetada. Iga-aastaste kulude katteks sai asutis kuni hiljutiseni iga aasta kaunis suure toetuse riigi korralise eelarve järgi. Sellest toetusest jätkus paljadeks ja jäi osa muudeks kuludeks ülegi. 1939. eelarve-aastast päale võttis riik Vabariigi Valitsuse otsusega 20. aprillist 1939. a. Jõgeva Sordikasvanduse ametnikkude teenistustasud riigi kanda. Seda nimelt Põllumajandusliku uurimise ja katseasjanduse korraldamise seaduse (RT 1938, nr. 35) alusel. Sama seaduse § 11 järgi „mitteriiklike põllumajanduslike katseasutiste ülalpidajad võivad Põllutöoministeeriumilt saada toetust riigi eelarves selleks määratud krediidist“ katseasutiste hoonetega varustamiseks, sisseseade soetamiseks ja katsetegevusega ühendatud kulude katteks Põllutöoministri poolt määratud tingimustel. Päale paljade Jõgeva Sordikasvandus sai läinud 1939./40. aastal riigi eelarve korras kulude katteks toetust 10 000 krooni ja vallasvara soetamiseks 2000 kr. 10 000 kroonine toetus tuli jagada Jõgeva Sordikasvanduse osakondade, Kehra aretusjaama ning Sangaste aretusjaama vahel. Võrreldes kuludega, mis neil alajaotustel kanda, oli saadud osa võrdlemisi väike. Tänu erimaksudest laekunud summadele võisid Jõgeva Sordikasvanduse teine, kolmas ja neljas osakond eritoetusi Põllutöoministeeriumilt saada neist erimaksusummadest, nimelt eriülesannete jaoks. Nii said eritoetusi Heintaimede Osakond veisekasvatuse edendamise fondist, Kartuli, Juurvilja ja Kaunvilja Osakond piiritusemüügi tuludest kartuli edendamiseks määratud osast, Kiu- ja Õlitaimede Osakond lina ja linaseemne väljaveo erimaksusummadest. Halvemas seisukorras oli ja on Teravilja Osakond. Kuna meie riigis iga põllumajanduse tootmisala (näit. veise-, sea-, aedvilja- jne. kasvatus) väikese erimaksu näol kogutud summade abil ise end aitab edendada ja seda tõesti tagajärjekalt, siis on meie teravili seesuguse erimaksu puudumisel jäämas kängu, jäämas maha teistest aladest.

Päale Põllutöoministeeriumilt eelpooltähendatud eelarvete järgi saa-

dud summade sai Jõgeva Sordikasvandus ennemalt suuremal ja nüüd vähemal määral toetusi omavalitsusasutistelt. Aastail, kus Eesti Seemnevilja Ühisusel on ülejääke, annab ta põhikirja järgi 10% puhaskasust Eesti Sordiparanduse Seltsile ja toetab viimast veel ka teisiti, eriti suur oli see toetus Jõgeva Sordikasvanduse algaastail.

Teatavate eriülesannete jaoks on Jõgeva Sordikasvandus toetusi saanud ka mujalt. Nii meie nisu uurimise jaoks suurveskitelt ja ühistegelistelt ettevõtetelt, meie õlleodra uurimiseks õlletehastelt, väetiskatsete korraldamiseks väetiste tootjate esindajailt, kartulisortide aretamiseks seemnekartuli eksportööridelt jne. Seltsi ja Jõgeva Sordikasvanduse sisetulekust moodustab kaunis suure osa sortide ja saaduste müügist saadud summa. Viimastel aastatel tõuseb see ligi 20 000 kr. aastas. Pääle selle kasutab katseinstituut asutise majapidamise ja Seltsi poolt korraldatud näituste ülejääke. 1939./40. aasta eelarve on kr. 105 988.20 tasakaalus.

Paarikümne aasta jooksul on Selts suutnud koguda üle 20 000 kr. puhtvaranduse, mille hulgas on arvestamata väljalaskmisel olevad sordid.

Jõgeva Sordikasvanduse toimetised.

Jõgeva Sordikasvandus on 20 aasta jooksul järjest laienenud ja täienenud. Algul kavatsatud sordiküsimuse lahendajast asutusest on saanud laialiste ülesannetega sordiaretus- ja katseinstituut.

Sordiareture ja sortide võrdluskatsete abil on meil kasvatamiseks kohased sordid leitud ja katselisel teel on hulk taimekasvatuse küsimusi lahendatud.

1925. aastast pääle algas Jõgeva Sordikasvandus avaldama oma aruandeid ja teisi töid oma toimetiste seerias. Kuni tänini on ilmunud 102 numbrit.

Suurem osa, s. o. 22 numbrit neist toimetiste seerias avaldatud aruannetest käsitleb sortide võrdluskatsete tulemusi, 11 numbris on välja lastud sortide aruanded, 10 numbris uuritakse meie viljade saagi väärtust, külvikatsete tulemustest kirjutatakse 7 numbris, väetuskatsetest 4 numbris, seemnekasvatusest 5 numbris jne.

Pääle avaldatute on aastate jooksul kogunenud suur hulk katseandmeid, mis juba ümbertöötatud ja lähemal ajal avaldatakse.

Jõgeva Sordikasvanduse tööjõudude poolt avaldatakse iga aasta suur hulk artikleid põllumajanduslikes ajakirjades ja ka ajalehtedes.

*

Enne maailmasõda kavatseti ja paluti eestlaste poolt Vene võimudelt luba ja toetust meie maal katseasutiste ellukutsumiseks ja ülalpidamiseks. Asutada ei saadud ühtegi. Tuli kasutada välismaa katseandmeid, mis suurelt osalt pole meie oludele kohased.

Iseseisvuse ajal on välja kujunenud ja töötab meie maal võrdlemisi tihe katseasutiste võrk, mis on juba andnud ja on veel rohkem andmas hulk katseandmeid, mis aitavad neid rakendades meie põllumajanduslikku produktsiooni rohkuselt ja väärtuselt tõsta. Jõgeva Sordikasvandus on oma osakondade ja aretusjaamadega selles võrgus võrdlemisi suur tegur. Rohkesti on siin tööd tehtud. Rohkesti on ka töötulemusi, eriti sordiküsimuse alal, kus töö algas varem; ka kasvatusviiside katsed on juba andnud rakenduslikult tähtsaid katseandmeid.

Seda kõike on Eesti Sordiparanduse Seltsi Jõgeva Sordikasvandusel korda läinud teostada tänu valitsusasutiste häatahtlikule suhtumisele eraalgatusse ja Põllutööministeeriumilt, Eesti Seemnevilja Ühisuselt, ühistegelikelt ning omavalitsusasutisilt ning eraettevõtetelt saadud toetustele.

Sordiaretuse- ja Katseinstituudi Jõgeva Sordikasvanduse toimetised

- Nr. 1. **Jaan Mets.** Tähtsamate heintaimede liigid, nende sordid ja seeme. Tartus, 1925.
- „ 2. **M. Pill.** Mõnest meile tähtsamast Ameerikas kasvatatud loomatoidu taimest. Tartus, 1925.
- „ 3. **Jül. Aamisepp.** Kartul loomatoiduna. Tartus, 1926.
- „ 4. **Jül. Aamisepp.** Paremad kartuli sordid. Tallinnas, 1926.
- „ 5. **M. Pill.** Meie tähtsamad teravilja sordid. Tallinnas, 1926.
- „ 6. **Jül. Aamisepp.** Paremate loomatoidu juurikate sordid. Tallinnas, 1926.
- „ 7. **M. Pill.** Heteroosisest ehk esimese põlve vördja jõust ja selle tähtsusest tegelikus taimekasvatuses. Tartus, 1926.
- „ 8. **M. Pill.** Sangaste rukis tema 50 aasta juubeli puhul. Tallinnas, 1926.
- „ 9. **Jaan Mets.** Heinaseemne külvist ja heinaseemne segudest tänavuse külvijaoks. Narvas, 1926.
- „ 10. **Jaan Mets.** Ristikheina sordiküsimus Eestis tänavuse aasta kogemustel. Tartus, 1926.
- „ 11. **Jül. Aamisepp.** Seemnekartuli idanemise mõju saagi pääle. Tallinnas, 1928.
- „ 12. **Jaan Mets.** Heintaimed. Tartus, 1928.
- „ 13. **Jaan Mets.** Heinakasvatuse tähtsus, ülesanded ja viisid. Tartus, 1928.
- „ 14. **M. Pill.** Kehra Saagirikas. Uus parandatud kaerasort. Tartus, 1929.
- „ 15. **M. Pill.** Suinisu sortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1922.—1928. a. Tartus, 1929.
- „ 16. **Jül. Aamisepp.** Põldherne kasvatamine. 1929.
- „ 17. **Jaan Mets.** Kõrsheina seemnekasvatuse tähtsusest ja võimalustest meil. 1929.
- „ 18. Jõgeva sordikasvanduse katsepõldude juht 1929. a. Tartus.
- „ 19. **M. Pill.** Sangaste rukis Põhja-Eestis. Tallinnas, 1929.
- „ 20. **Jaan Mets.** Karjakopliid. 1929.
- „ 21. **Jaan Mets.** Edusamme meie heinaseemne kasvatuses. Tartus, 1930.
- „ 22. **Jül. Aamisepp.** Seemnekartulite lõikamine ja poolitamine. Tallinnas, 1930.
- „ 23. **M. Pill.** Väärsamme meie teravilja-seemnekasvatuses. Tartus, 1930.
- „ 24. **M. Pill.** Kehra Varane kaer. Tartus, 1930.
- „ 25. **Jaan Mets.** Kõrsheina seemnekasvatus on näidanud oma edukust. 1930.
- „ 26. **M. Pill.** Eesti nisu meie esimese nisu-näituse andmetel. Tartus, 1930.
- „ 27. **Jül. Aamisepp.** Kuidas tõsta kartulikasvatuse tulukust. 1930.
- „ 28. **Jaan Mets.** Vigadest ja raskustest heinaväljade asutamisel. 1930.
- „ 29. **M. Pill.** Lapp- ja reaskatse. Katsed sortide võrdluskatse meetodikast. 1930.
- „ 30. **Jaan Mets.** Ristikheina vähi erakordne leving möödunud sügisel ja mis selle kordumise vastu ette võtta. 1930.
- „ 31. **M. Pill.** Meie tähtsamad tõuvilja sordid. 1930.
- „ 32. **M. Pill.** Jõgeva Roostekindlam kaer. 1930.
- „ 33. **Jül. Aamisepp.** Soo- ja mineraalmaal kasvanud kartuli saagi ja selle vääratuse võrdlev hinne. 1930.
- „ 34. **M. Pill.** Kaerasortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1923.—1929. 1930.
- „ 35. **M. Pill.** Meile kohasemad talivilja sordid. 1930.
- „ 36. **M. Pill.** Eesti odra hinnang õlletööstuse seisukohalt. 1931.
- „ 37. **Jül. Aamisepp.** Varase kartuli kasvatamine. 1931.
- „ 38. **M. Pill.** Kahe- ja neljatahuliste odrasortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1923.—1930. 1931.
- „ 39. **M. Pill.** Meie nisukasvatuse tulevikust, puudustest ja parandamisest. 1931.
- „ 40. **Jül. Aamisepp.** Kartoffelbau in Eesti. 1931.
- „ 41. **Jaan Mets.** Grünlandwirtschaft in Eesti. 1931.
- „ 42. **M. Pill.** Die Pflanzenzüchtung in Eesti. 1931.
- „ 43. **Jül. Aamisepp.** Die Methodik des Feldversuches mit Kartoffeln. 1931.
- „ 44. **M. Pill.** Kehra Tangukaer. 1931.
- „ 45. **M. Pill.** Piimapulbri kasutamisest saiategemisel. 1931.

B
990

i 3239 8013

- Nr. 46. **M. Pill.** Jõgeva oder 453. 1932.
- „ 47. **M. Pill.** Suinisu sortidest. 1932.
- „ 48. **M. Pill.** Talinisu külviaeg ja külvitihedus. Katsed Jõgeva Sordikasvanduses 1924. kuni 1931. a. 1932.
- „ 49. **Jaak Mets.** Loomasöödakasvatuse ja loomasöötmise arenemine odavama tootmisviisi suunas. 1933.
- „ 50. **M. Pill.** 1932. a. teravilja saagi väärtusest. Jõgeva Sordikasvanduse andmetel. 1933.
- „ 51. **M. Pill, J. Mets ja J. Aamisepp.** Kokkuvõte Jõgeva Sordikasvanduse tegevusest.
- „ 52. **M. Pill.** Abinõudest meie nisu küpsetusomaduste parandamiseks. 1933.
- „ 53. **M. Pill.** Talinisu sortidest. 1933.
- „ 54. **M. Pill.** 1933. a. teravilja saak ja selle väärtus. 1934.
- „ 55. **Jul. Aamisepp.** Jõgeva kartuli sordid „Kalev“ ja „Kungla“. Tartus, 1934.
- „ 56. **J. Mets ja J. Tohver.** Karjamaa kultuuri tulemusi Jõgeva Sordikasvand. 1934.
- „ 57. **J. Mets.** Heintaimedest, heinkamarast ja selle parandamisest ning uuendamisest. 1934.
- „ 58. **M. Pill.** Kaera sortide võrdluskatsed Jõgeva Sordikasvanduses 1930—1934. 1935.
- „ 59. **M. Pill.** 1934. a. teravilja saak ja selle väärtus. 1935.
- „ 60. **H. Kotkas ja J. Tohver.** Tähtsamate heintaimede seemnete määraja. 1935.
- „ 61. **M. Pill.** Lina sortidest. Katsed Jõgeval 1929—1934. 1935.
- „ 62. **M. Pill.** Lämmastiku väetuse mõju õlleodrale. 1935.
- „ 63. **J. Tohver.** Punase ristikehina ja timuti seemne kasvatamisest. 1935.
- „ 64. **M. Pill.** Andmeid eesti nisu väärtusest. 1935.
- „ 65. **M. Pill.** Sangaste rukki võidukaik. 1935.
- „ 66. **H. Kotkas.** Söklata timutiseemne idanevus mullas. 1935.
- „ 67. **M. Pill.** Teravilja saak ja selle väärtus 1935. aastal. 1936.
- „ 68. **M. Pill.** Külvi- ja koristamiseaja mõjust õlleodrale. 1936.
- „ 69. **M. Pill.** Külviaja mõjust suinisule. 1936.
- „ 70. **J. Aamisepp.** Seemnekartul lootusrikka eksportainena. 1936.
- „ 71. **J. Aamisepp.** Meie kartul piirituse- ja tärklietööstuse seisukohalt. 1936.
- „ 72. **M. Pill.** Kahetahulise odra sortide võrdluskatsed 1931—1935. 1936.
- „ 73. **J. Mets.** Timuti ja teiste kõrsheinte külvist sügisel taliviljasse. 1936.
- „ 74. **M. Pill.** Jõgeva rukis nr. 1. 1936.
- „ 75. **M. Pill.** Teravilja saak ja selle väärtus 1936. a. 1937.
- „ 76. **M. Pill.** Suvinisu sortide võrdluskatse aruanne 1929—1936. 1937.
- „ 77. **Art. Miljan.** Lina külviise sortimise mõjust saagile. 1937.
- „ 78. **Jul. Aamisepp.** Jõgeva roheline söögiherne. 1937.
- „ 79. **Jul. Aamisepp.** Eesti seemnekartul. 1937.
- „ 81. **J. Mets.** Lutserni kasvatamise võimalustest Eestis. 1937.
- „ 82. **J. Mets.** Heinaseemne segusid põllule, niidule, karjamaale ja murule. 1937.
- „ 83. **M. Pill.** Kuidas tõsta nisu saaki ja parandada selle väärtust. 1937.
- „ 84. **Art. Miljan.** Lina sortide võrdluskatse aruanne 1929—1936. 1937.
- „ 85. Saatzucht- und Versuchsanstalt Jõgeva, 1937.
- „ 86. **M. Pill.** Koristamiseaja mõjust nisule. Katsed 1933—1937. 1938.
- „ 87. **M. Pill.** Lämmastikväetuse mõju suvinisule. Katsed 1932—1937. 1938.
- „ 88. **Jul. Aamisepp.** Seemnekartuli kasvatamine ja sortimine. 1938.
- „ 89. **M. Pill.** Talinisu sortide võrdluskatse aruanne. 1938.
- „ 90. **M. Pill.** Tõuvilja liikide võrdlus. Katsed 1927—1938. 1939.
- „ 91. **J. Mets.** Võrdlusandmeid Läti ja Eesti põllumajandusest. 1939.
- „ 92. **Jul. Aamisepp.** Ajalooline ülevaade meie õunapuusortide päritolust. 1939.
- „ 93. **Art. Miljan.** „Eliit“ — Jõgeva Sordikasvanduse kiulina sort. 1939.
- „ 94. **M. Pill.** 1938. a. teravilja saagi väärtusest. 1939.
- „ 95. **Jul. Aamisepp.** Võrdlevaid uurimusi kartuli sortidega Eestis. 1939.
- „ 96. **M. Pill.** Talirukki sortidest. Katsed 1923—1939. 1940.
- „ 97. **M. Pill.** Päältväetuse katsed talirukkiga 1934—1939. 1940.
- „ 98. **M. Pill.** Teravilja saak ja selle väärtus 1939. 1940.
- „ 99. **Jul. Aamisepp ja A. Vaher.** Väetuskatse söögihernega. 1940 (ilmumas).
- „ 100. **Jul. Aamisepp.** Jõgeva kartulisordid Kratt ja Näkk. 1940.
- „ 101. **Art. Miljan.** Vihmutamise mõjust linale. 1940 (ilmumas).
- „ 102. **Art. Miljan.** Lina külviviiside võrdluskatsed 1935—1939. (Ilmumas).